

KOKAIIDNA

LEAT GO DUS VÁTTISVUOĐAT
MAT GUSKET GÁRRENMIRKKUID
GEAVAHEAPMÁI?

LOGA EANET
LIIGEVÁIKKUHUSAID JA
VÁRROGASVUOĐAID BIRRA.

MII LEA KOKAIIDNA?

Kokaiidna lea guovddášváikkuheadji ávnnas mii ráhkaduvvo kokamiestaga lasttain. Dát šaddu boahtá Lulli-Amerihkás. Kokaiidna gávdno dávjjimusat vilges bulvvarin (kokainhydroklorid).

Eanas oassi máilmmi kokaiinnas ráhkaduvvo Colombias, Perus ja Bolivias. Doppe de fievririduvvo suollemasat earret eará Eurohpái.

MOVT KOKAIIDNA DOAIBMÁ?

Movt dovdo go gárihuvvá vuolgá das man olu válddát, movt válddát dan, man garas dat lea ja lea go seaguhuvvon eará gárrenmirkkuiiguin. Du fysalaš ja psykalaš dilli, vuordámušat ja ovdalaš vásáhusat mearkkašit maid olu.

Kokaiinna vuoiŋŋadit njuniin gárihuhtta jođánit ja oanehaččat. Effeakta boahtá dábálaččat ovttá dahje guokte minuhta maŋŋel ja bistá dábálaččat gaskkal 15 ja 60 minuhta. Dan dihte go dat gárihuvvandođu jođánit nohká, de váldet oallugat mánga dosa maŋŋemaŋŋálagaid.

Kokaiidna váikkuha guovddášnearvafierbmái ja sáhtta addit dakkár dovddu ahte lea eambbo gozuid nalde, eambbo energiija, iešluohtámuš ja buresveadjin. Oallugat dovdet ahte šaddet eambbo gozuid nalde, hubmábut ja buoret millii. Muhto dat sáhtta maid dagahit stáduhisvuoda, balu ja váibmojulkima.

Go válddát kokaiinna de ravkigoahtá váibmu johtileappot ja varradeaddu loktana. Gollážat sturrot dávjá, rumaštemperatuvra sáhtta loktanit, oallugiin goiká njálbmi, bivastuvvet eambbo ja masset borranlusttu.

Kokaiidnii lea stuora várra darvánit ja dat sáhtta dagahit duodalaš dearvvašvuodaváttuid, erenoamážit jus váldá stuora dosaid dahje geavaha dan dávjá.

GEAVAHEAPMI JA DOSEREN

Kokaiidna mii vuodojuvvo lobiheamet lea dávjá njárbuduvvon. Maŋemus jagiid lea dan ráinnasvuolta leamašan birrasiid 70 %, muhto dat sáhtta rievddadit olu – muhtomin lea hui olu njárbuduvvon ja muhtomin lea measta áibbas čielggas. Dat sáhtta dahkat doserema váttisin. Garvin dihte badjelmearedosa ja duodalaš liigeváikkuhusaid de lea dehálaš álgit unna dosažiiguin ja vuordit effeavtta ovdal go vejolaččat válddát eambbo.

Dábálaš dosa go vuoiŋŋáda dan njuniin lea 20–40 mg čielga ávnnas.

Dábáleamos lea njuniin vuoiŋŋadit kokaiinna (snorting). De gaikkihuvvo bulvvar njunnái ja manná varrii vuohčecuoccaid čađa.

Kokaiidna vuorjá vuohčecuoccaid njunis. Jus dávjá válddát kokaiinna njuniin, de sáhttet vuohčecuoccat billahuvvat. Sáhttet šaddat hávit ja njunni sáhtta vardit dávjá. Dat váikkuhusat šaddet nu ahte olmmoš ii fuomáš ge dan, dan dihte go kokaiidna jámiha cuoccaid.

ÁHPEHISVUOHTA JA NJAMAHEAPMI

Geavahit kokaiinna áhpehisvuodas sáhtta leat várálaš sihke eadnái ja mánnái. Ohki sáhtta oazžut beare unnán oksygena ja borramuša, mii sáhtta dagahit cuovkaneami, beare árra riegádahttima dahje vuollegis riegádeadeattu. Muhtun mánáin leat maid abstineansasymptomat maŋŋel riegádeami.

Nissonolbmot geat njamahit eai berre geavahit kokaiinna, go dat manná čizžemielkái ja váikkuha máná.

MEDISIINNALAŠ GEAVAHEAPMI

Kokaiidna geavahuvvo härve medisiinnalaččat dán áiggi, muhto sáhtta geavahuvvot jámihanávnnasin ovdamearkka dihte njunnečuohpademiin.

Crack borgguhuvvo dávjá unna láserevrrežiiguin dahje álkes ruovttudáhkkon biippuiguin. Borgguheapmi čuočcá vuoigŋanoliide ja dagahit gosahaga, raššivuoda ja vuoigŋanváltisvuodaid.

Natrovdna – ii salmiáhkka
Jus ráhkada cracka salmiáhkain, de šaddá gása maid lea várálaš vuoigŋat, ja mii sáhtta onohastit ja leat várálaš vuoigŋanoliide. Dan dihte berre baicca geavahit natrovna iige salmiáhka.

Váruht ahte it ane salmiáhka juhkanbohttaliin dahje dakkár lihtiin maid sáhtta navdit jugusin – jus njellá dan, de sáhttet šaddat stuora fáhkkaš vahágit.

KOKAIIDNA JA EARÁ GÁRRENMIRKKUT

Jus seaguha kokaiinna eará gárrenmir-koávdnasiiguin dahje dálkasiiguin, de lea váddáset einnostit movt rumaš reagere, ja riska stuorru sihke oanehit ja guhkit áigái.

Kokaiidna ja alkohola

Kokaiidna ja alkohola geavahuvvojit dávjá ovttas, ja dat kombinašuvdna dahká eambbo riskka liigeváikkuhusaide. Sáhtta leat váttis dovdat man gárreimiin ieš lea, ja dan dihte lea álkit massit kontrolla, juhkat eambbo go maid lei áigon ja stuorát riskkaid váldit. Muhtomin sáhtta dát kombinašuvdna dagahit veahkaválddalaš láhttema.

Go ávdnasat geavahuvvojit ovttas, de ráhkada rumaš ávdnasa man namma lea kokaetylen. Dat ávnnas gárihuhtta seammaládje go kokaiidna, muhto ádjána guhkit jávkat rupmašis. Kokaetylen čuočcá rupmašii eambbo go dušše kokaiidna, erenoamážit váibmui ja vuoviasii, ja riska oazžut duodalaš reakšuvnnaid stuorru.

Váikkuheadji ávdnasat

Jus válddát kokaiinna ovttas amfetamiinnain, MDMA:in dahje eará guovddášváikkuheadji ávdnasiiguin, de dat čuočcá garraseappot váibmui ja varrasuonaide. Šaddá stuorát riska oazžut alla varradeattu, ahte čuočcá váibmoritmi, ahte báhkka bearehaga, ahte álgá doarggistit ja oazžu fáhkka váibmosiva.

Antidepressiva

MAO-hehttejeaddjit leat dálkasat deprešuvnna vuostá. Sáhtta leat hirbmat várálaš, heaggavárálaš, váldit kokaiinna MAO-hehttejeddiiguin oktanis. Dat kombinašuvdna sáhtta dagahit duodalaš reakšuvnnaid nu go ekstrema alla varradeattu, jeavddahis váibmoritmma, váibmodohppehaga, vuoiŋŋamašvardima, jorbodeami dahje psykosa.

Váidudeaddji ávdnasat

Jus seaguha kokaiinna alkoholain, benzodiazepinaiguin, opioidaiguin dahje GHB:in. De sáhtta leat váttis dovdat man gárreimiin rievttimielde leat, dan dihte go dat ávdnasat muhtinmuddui čihket nuppit nuppiid. Dainna stuorru riska badjelmearedosai, lihkohisvuodaide ja vigiid oazžut váibmui, vuoviasii ja nearvafierbmái.

Cannabis dahje psykedelika

Jus geavahat kokaiinna cannabisain dahje psykedelikaiguin, de sáhtat oazžut psykalaš reakšuvnnaid nu go balu, stáduhisvuoda, paranoia, panihka ja jorbodeami – erenoamážit go kokaiidna álgá jávkat rupmašis. Dat sáhtta maid dagahit stuorát riskka oazžut psykohtalaš symptomaid hearckes olbmuin.

Crack

Crack, dahje friddjabása-kokaiidna, lea kokaiidnahápmi (unna, fiskeslágan čolttožat) maid borgguhít. Dainna gárihuvvá garrasit ja maid hui jođánit - dávjá moatti sekundda siste – ii ge biste guhká, dábálaččat 5–15 minuhta. Dan dihte go ii biste guhkit, de lea dábálaš borgguhít dan mángga geardde maŋŋálagaid. Dat sáhtta dahkat ahte it nagot čuovvut mielde das man olu don anát. Oallugat sáhttet dovdat unohisvuoda, stáduhisvuoda dahje ahte mokta ja energiija rievddada jođánit go borgguhít cracka.

VÁRROGASVUOHTA JA SIHKKARET KOKAIIDNA-GEAVAHEAPMI

Buot kokaiidnageavaheamis lea riska. Jus liikká válljet geavahit dan, de lea dehálaš leat várrogas:

- **Leage várrogas dosain:** Álgge unna dosažiin - erenoamážit jus it diede man garas dat ávnnas lea. Kokaiidna rievddada olu das man garas dat lea, ja lea baha ribahit váldit beare olu.

- **Ale geavat beare dávjá:** Mađi dávjiit geavahat kokaiinna, dađi stuorát riska lea darvánit dasa ja oažžut dearvvašvuodáváttisvuodaid. Váldde bottuid.

- **Váldinvuohki:** Dat vuohki movt geavahat kokaiinna váikkuha riskii. Go borrá dahje juhká dan de dat ádjána guhkit mannat varrii, ii ge leat liikká várálaš go borgguhit dahje náluin čugget dan nu guhká go váruha man olu váldá. Njuniiin vuoiŋnadit dan lea maid unnit várálaš go borgguhit ja čugget, muhto sáhtá leat heittot njunnái.

- **Ale seagut eará ávdnasiiguin:** Geavahit kokaiinna alkoholain, dálkasiiguin dahje eará gárihuhttinávdnasiiguin dahká stuorát vára duodalaš reakšuvnnaide.

- **Leage sihkkaris sájis:** Leage olbmuiguin geaidda luohat, dakkár báikkis gos dovddat iežat oadjebassan. De lea álkít oažžut veahki jus mihkkege dáhpáhuvvá.

Liigeváikkuhusat, riska, darváneapmi ja abstineanssat

Liigeváikkuhusat oanehisáiggj geavaheamis

Kokaiinnas leat máŋga vejolaš liigeváikkuhusa. Dat lea dakkár mii jámiha, ja dan dihte sáhtá massit dovddu njálmis ja čoddagis. Psyhkalaččat sáhtát dovdat stađuhisvuoda, huša, balu dahje panihkkalágan reakšuvnnaid. Muhtumat sáhttet maid balahišgoahit, jorbodit, reageret hui fáhkka, dahje šaddet hárbmasat.

Mađi stuorát dosaid váldá, mađi unnit oaddá ja mađi eanet beivviid maŋŋálaga gárihuhtá iežas, dađi stuorát riska lea oažžut psykohtalaš dahje paranoida symptomaid.

Lea váttis einnostit makkár liigeváikkuhusaid sáhtát oažžut vaikko válddášit ge dušše hui veahá. Lea hui stuora riska oažžut dakkár liigeváikkuhusaid maid ii hált jus leat stuora dosat, dávjá geavaha, dahje jus kombinere kokaiinna eará gárrenmirkoávdnasiiguin dahje dálkasiiguin.

Muhtun háreve háve sáhttet šaddat duodalaš komplikašuvnnat nu go váibmodohppehat, váibmoritmavihki, vuoiŋnamaščaskkástat dahje fáhkka dieduhisvuolta.

Guhkesáiggj geavaheapmi

Jus geavahat kokaiinna dávjá áiggj badjel, de dat sáhtá čuochat sihke rupmašii ja psyhkii. Oallugat ožžot oaddinváttisvuodaid, šaddet váivvis, balus ja vuoimmeheamit. Lea dábálaš ahte konsentrašuvdna ja muitu hedjona. Muhtumat sáhttet oažžut paranoia dahje psykosa mii sáhtá bistit vaikko čielgá ge dan kokaiinnas.

Rupmašii maid sáhtá čuochat. Guhkesáiggj geavaheapmi dahká ahte olmmoš geahppu,

VARRA-, ČOLGA- JA GOŽŽAISKOSAT

Man guhká kokaiinna sáhtá čájehuvvot lea gitta das man olu ja man dávjá geavaha, ja individuála erohusain ja makkár iskku geavahuvvo.

- **Varra:** Dábálaččat moadde diimmu.
- **Čolga:** Gitta 1–2 jándora, muhtun diliin vel guhkit.
- **Gožža:** Kokaiidna sáhtá čájehuvvot 1–2 jándora, muhto bázahusávnnas benzoylcgonin sáhtá čájehuvvot 2–4 jándora, ja gitta vahkku muhtun erenoamáš háviid.

Maid dagat jus muhtin buohccá go lea geavahan kokaiinna?

- **Ringge 113:i dakkavide** – Oaččo profješunella veahki jođánit.

- **Iskka vuoigŋama ja váibmoravkima**
 - Vuoigŋá go? Bija su stabiillat gilgga nala.
 - Ii vuoiŋŋa? Bivdigoade heakka ja siđa bagadallama 113:s.

- **Ale atte juhkosa olbmuí gii ii leat gozuid nalde** – son sáhtá buvvot dainna.

- **Muital dearvvašvuodabargiide:** Muital maid lea váldán, ja jus it diede, de bagadala symptomaid.

- **Ale guode olbmo:** Vaikko dilálašvuolta sáhtá leat ilgat, de lea deháleamos gávdnat veahki. Dearvvašvuodabargiin lea jávohisvuodageatnegasvuolta.

Lea álo buoret ringet 113:i oktii beare olu go oktii beare unnán!

doarggista, ahte šaddet unnit seksahimut ja immuvdnasuodjalus hedjona. Váibmuí ja varrasuonaide dávjá čuočcá, mii fas dahká ahte lea riska oažžut váibmosiva. Jus vuoiŋŋadat kokaiinna njuniin dávjá, de sáhtát oažžut bistevas vigiid njunnái ja muhtun hárvenaš háviid sáhtá maid ráigi šaddat njunnái.

Darváneapmi

Lea oalle álki darvánit kokaiidnii, erenoamážit jus válddát dan dávjá. Dat sorjavašvuolta sáhtá leat sihke psyhkalaš ja fysalaš, ja eatnasiidda dat šaddá veahážiid mielde. Oallugat dovdet garra miela mirkkuide (craving) ja dovdet ahte masset kontrolla.

Go geavaha kokaiinna áiggj badjel, de lassána toleránsa dasa. Dat mearkkaša ahte dárbbáša stuorát dosaid oažžun dihte seamma effeavtta. Muhtumiin geavvá ges nuppeládje - sii šaddet hearkkibut ja girdet ávdnasa heajubut. De sáhttet boahit symptomat nu go ballu, stađuhisvuolta ja doarggisteamit.

Áiggj mielde sáhtá rievdat dat sivva man dihte válddát kokaiinna. It daga šat dan dušše gárihuvvama dihte, muhto garvin dihte unohisvuoda, váivvi dahje stađuhisvuoda.

Abstineanssat

Go heaittát kokaiinnain, de sáhttet abstineanssat álgit oanehis áiggj

KOKAIIDNA JA LÁGAT

Kokaiidna lea narkotihkkalisttus ja lea lobiheapme Norggas. Lea lobiheapme oastit, geavahit, vurkkodit, vuovdit, buvtadit dahje fievrridit kokaiinna rájiid badjel. Unna hivvodagažat iežas atnui (dábálaččat gitta 2 gramma) ránggáštuvvojit dábálaččat sáhkuiin. Muhtun háviid sáhtát šaddat čohkkát gitta guhtha mánu. Stuorát hivvodagat, mánggageardde rihkkon lága dahje vuovdin ja suollemašfievrídeapmi, sáhttet dagahit garrasit ránggáštusaid - duodalaš áššiin máŋga jagi giddagasas.

Kokaiidna ja vuodjinkoarta

Biillain vuodjit go lea kokaiinna geavahan lohkkovuvo promillavuodjimín. Sáhtát sáhkohallat, massit vuodjinkoartta – ja muhtin dilálašvuodain geavvat giddagassii. Kokaiinnain hedjonit reakšuvdnanávcát, árvvoštallannávcát ja koordinašuvdna máŋga diimmu, ja lea veadjemeahttun diehtit juste goas lea sihkar vuodjit. Sihkkareamos lea ahte ii lihkahala biilla oba ge olles nuppi beaivvi geavaheami maŋŋel.

Kokaiidnageavaheapmi sáhtá dahkat ahte it deavdde dearvvašvuodagáibádusaid vuodjinkortii – vaikko it goassege vuoje go leat gárremiin. Doaktáriin, psykologain ja optihkkáriin lea geatnegasvuolta dieđihit jus oaivvildit du gárrenmirkogeavaheapmi čuočcá du dearvvašvuhtii nu ahte lea várálaš johtolahkii. Dat mearkkaša ahte geavaheapmi čuočcá nu olu dearvvašvuhtii ahte čuočcá návcaide vuodjit sihkkarit, sihke dalle go leat geavahan dan ja dalle go it leat. Ii gávdno makkárge dihto rájiid, muhto práksisis árvvoštallet olu doaktárat ahte go geavaha kokaiinna muhtomin, de ii deavdde vuodjinkoartta dearvvašvuodagáibádusaid.

Dárbbášat go veahki gárrenmirko-geavahemiin?

Vásihat go váttisvuodaid gárrenmirkogeavaheami dihte, de gánnáha hupmat muhtumiin. Sáhtát váldit oktavuoda iežat fástadoaktáriin dahje suohkana gárrendillebálvalusaid oažžun dihte rávvagiid ja čuovvoleami.

Jus dus leat jearaldagat ja háliidat leat anonyma, de sáhtát váldit oktavuoda RUSinfoin telefovnna bokte: 915 08588 dahje chat bokte: www.rusinfo.no.

maŋŋel dan maŋemus dosa rájes, ja sáhttet bistit beaiveviissaid ja vahkkoviissaid. Reakšuvnnat leat dávjá psyhkalaččat: Váivi, stađuhisvuolta, suhttu, oaddinváttisvuodat, ballu ja garra kokaiidnamiella. Oallugat masset motivašuvnna, ožžot váttisvuodaid konsentrašuvnnain ja geassádit earáin eret.

Fysalaš váttut nu go oaivebávččas, váibmomoiddohat ja deahkkevárkkat lea maid dábálaš. Dakkár áiggjiiid maŋŋel go lea geavahan olu kokaiinna de sáhtá boahit «crash» ekstrema váibbasvuodain ja influensalágan symptomaiiguin. Dat dáhpáhuvvá dan dihte go rumaš ja vuoiŋnamaččat leat badjelmeare stimulerejuvvon áiggj badjel.

Muhtumiin bistá dat kokaiidnamiella guhká. Báikkit, olbmot dahje dilálašvuodat mat muittuhit ovdalaš geavaheami sáhttet trigget. Muhtumat geahččalit geavahit eará gárrenmirkkuid čiehan dihte dan unohisvuoda, muhto dat sáhtá vearáskahttit dan dili.

Jus oaččut hallusinašuvnnaid, paranoia dahje iešsorbmenjurdagiid, de berret ohcat veahki.